

Könyvszemle

Környezettudomány – „magaslégköri” színvonalon

Mészáros Ernő akadémikus legújabb kötete valódi ritkaságnak mondható: a környezettudománnyal kapcsolatos legfontosabb fogalmak gyűjteménye és magyarázata nemcsak magyar nyelven, hanem világnyelveken is hiánycikknek számít. A környezettudomány az ember és környezete kapcsolatának kutatásával foglalkozik. Az emberi tevékenység nagymértékben befolyásolja, alakítja természetes környezetét, szennyezi a talajt, a vizeket és a levegőt. A légkör kémiai összetételének változása nemcsak helyi, hanem globális problémákat is okoz, mint a nem kívánt éghajlatváltozás vagy a magaslégköri ózonréteg elvékonyodása.

A szócikkek körének meghatározása az első pillanatban talán egyszerűnek tűnhet, valójában azonban igen összetett feladat: az emberi hatások megállapításához és megértéséhez ismerni kell a földi környezet működését, tehát tisztában kell lennünk a klasszikus természettudományoknak a bioszférára és a geoszféra vonatkozó alapvető tételeivel is. Ebből következően, Mészáros Ernő kötete tartalmazza a földtudományok, a hidrológia, a limnológia, a meteorológia, az oceanológia, az ökológia és a talajtan elemeit is. Ugyanakkor a környezetben lejároló folyamatok fizikai és kémiai összefüggésekkel írhatók le, így a kötet ezzel kapcsolatos címszavakat, és ezek-

hez tartozó értelmezéseket is tartalmaz. Például a *szén-dioxid* címszó alatt nem egyszerűen a vegyület keletkezésének és tulajdonságainak leírása szerepel, hanem ennek a belső bolygók légkörében játszott szerepe, illetve földi koncentrációjának történeti alakulása, mérése, és kibocsátásának nemzetközi egyezményekben történő szabályozási lehetőségei is bemutatásra kerülnek. A *felhővíz kémiai összetétele* címszónál nemcsak táblázatos ismertetést, hanem az ezt szabályozó légköri felhőkémiai, kimosódási, illetve meteorológiai folyamatok leírását is megtaláljuk. Az olvasók számára igen értékes segítséget jelent, hogy számos összetett fogalomról is tartalmas, lényegre törő magyarázatot találhat a kötetben, például: *éghajlati érzékenység*, *higany körforgalma*, *időjárás előrejelzése*, *mezőgazdasági ökoszisztéma*, *óceánok biogeokémiai folyamatai*, *települések légszennyezettsége*, és természetesen még hosszasan sorolhatnánk.

A szerző az előszóban tisztázza a környezettudomány és a környezetvédelem kapcsolatát is: a környezettudomány az emberi hatásokkal, míg a környezetvédelem a megelőzésükkel foglalkozik. A két terület szorosan összefügg, hiszen a környezettudomány eredményei mutatják meg, hogy mik a legfontosabb teendők a környezetvédelem területén. Az összefüggések miatt a kötetben a környezetvédelem legfontosabb fogalmai és eszközei is bemutatásra kerülnek.

Mészáros Ernő legújabb kötetét nemcsak a környezettudományokat művelő szakem-

bereknek, hanem a környezettudomány oktatásában részt vevő tanároknak, hallgatóknak, a mások szakterülete iránt érdeklődő kutatóknak, és nem utolsósorban a környezeti kérdések tudományos alapjaiban tájékozódni kívánó széles közönségnek ajánl-

hatjuk. A lexikon célzott keresés nélkül is érdekes és tanulságos olvasnivalót kínál. (Mészáros Ernő: *Környezettudomány. Bp.: Akadémiai Kiadó, 2010, 318 p., 1500 címszó*)

Bozó László
az MTA levelező tagja

A fotóelemzés a társadalomtudományi kutatások világában

Piotr Sztompka, a krakkói Jagelló Egyetem professzora kitűnő kötettel gazdagította a társadalomtudományi kutatások módszertanát. A Gondolat Kiadó és a PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékének gondozásában 2009-ben magyarul megjelent kötet a vizuális szociológia viszonylag fiatal tudományterületén belül a fényképezésre mint kutatási módszerre hívja fel a figyelmet.

A társadalomtudományi kutatómódszertan napjainkban felismerte azt, hogy modern társadalmunkban domináns tényező a vizualitás, a képek különböző formáikban fontos eszközei a világbárázolásnak és az önkifejezésnek. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy az eredeti lengyel nyelvű kötet 2006-os publikálása után, 2008-ban Jürgen Raab tollából német nyelvterületen is megjelent egy hasonló témájú, de monumentálisabb kötet. A képek világunk interpretációjában játszanak nélkülözhetetlen szerepet, magyarázzák, és irányt adnak tevékenységünknek, tömörítve jelenítik meg gondolatainkat, érzelmeinket az adott témáról. A könyv nagy erénye, hogy a képinterpretáció bonyolult módszertani ismereteket követelő folyamatát logikusan és sokoldalú elméleti és módszertani bázisra építve mutatja be. A szerző a fotóelemzés tudományos kritériumainak feltárására törekszik, alátámasztja a képek kvantitatív és kvalitatív interpretációjának

lehetőségét, így táptalajt ad a kombinált módszertani kultúrára alapozó elemzéseknek is.

A kötet hat fejezetből áll. A képinterpretáció és a fotózás alapvető kérdéseire fókuszáló melléklet az elméleti részek gyakorlatba történő átültetését hivatott elősegíteni. A fejezetek önállóan is értelmezhetőek, de a könyv logikai felépítése mégis megköveteli a szerző által meghatározott sorrend betartását, hiszen a fejezetek főbb tartalmi kategóriái piramis-szerűen épülnek egymásra.

Már a kötet elején is hangsúlyozza a szerző, hogy a képi világ ábrázolása – az értelmező és a fotós tevékenységét befolyásoló szubjektív hatások miatt – megköveteli bizonyos kritériumok érvényesítését. E kritériumok rendszerezetten, három szempont köré tömörítve található meg, végigkísérik a kötet módszertani és etikai szemléletmódját. A szerző a modern világban a kép és a szöveg egyenrangúságára hívja fel a figyelmet. Gondolataiból a kutatómódszertan számára világosan kiolvasható, hogy a szövegek tartalomlemzésének manuális megvalósítása, illetve különböző számítógépes programok általi strukturálási (kódolási) lehetőségeinek megismerése után fel kell készülnünk a fotók, a képek vizuális tartalomlemzésének kutatási gyakorlatba történő intenzívebb beépítésére is. Ez a folyamat már el is kezdődött, hiszen a vizuális tartalomlemzés, az ikonológia-ikonográfia elemei egyre gyakrabban jelennek meg a társadalomtudományi kutatómódszertan világában.